

[0224]

REID - RAARD - RAUWERD

Als ofri. vorm van nfri. *reid*, riet, noemt Nauta, *Oudfri. Woordenlijst*, *hreid*, terwijl Holthausen, *Altfri. Wdb.*, *hriād* vermeldt. Het zoveel oudere Van Helten, *Altostfri. Grammatik*, uit op bl. 28 de verwondering van de schrijver, die *rheid*, owfri. *reid* vond in zijn bronnen in plaats van *hriad*, dat hij had verwacht op grond van ohd. *riot* en ags. *hréod*. Hij was dan ook van oordeel dat *reid* „selbstverständlich nicht friesischen ursprungs sein kann, sondern offenbar aus mnd. sprachgebiete entnommen ist". Hij heeft door deze zelfverzekerde uiting blijkbaar indruk gemaakt op Franck-Van Wijk, *Etym Wdb.*, doch hen niet overtuigd blijkens hun „ . . . ofri. (*h*)*reid* (uit 't ndd.?) . . .".

Allereerst moeten wij opmerken, dat de gegevens omtrent het Oudfries niet volledig zijn weergegeven: nr. 10 van het *Oorkondenboek van Gron. en Drente* noemt sub 8: *De Redi in Walda*, uit *Rêd* in de Wouden, en *in Hredi*, terecht vertaald met: “in Reide”; sub. 12: „*De Riazvurd*”, sub 15 „*In Reisvurd*”, door de annotator geïdentificeerd met *Raskwerd*, dat bij De Vries, *Gron. Plaatsn.*, 195, is verklaard uit **Hriadesvurd*. Moerman, *Ndl. Plaatsn.*, 189, noemt voor *Reide* ± a° 1000 *Hriadi*, blijkbaar een locativus van *hriad*.

Wij constateren dus dat het Oudfries voor ‘riet’ heeft gekend:

1. *hriad*, de pendant van osa. *hriod*, ags. *hréod*.
2. *(*h*)*râd*, uit *hriad* ontstaan na verspringing van het accent in de diftong. - Van Helten, t.a.p. § 24 β, Anmerk. 2 -.
3. *(*h*)*ried*, door vernauwing van *â* ontstaan - Van Helten, § 24 β, Anmerk. 4; Steller, *Abriss der altfri. Gramm.*, 20 A, Anm. 1, noemt de overgang *ia>ie* inzonderheid oudwestfri.
4. *(*h*)*rêd*, uit (*h*)*ried* ontstaan op dezelfde wijze als *hriād* uit *hriad*.
5. (*h*)*reid*, ontwikkeld uit (*h*)*rêd* - Van Helten, t.a.p. §§ 18 γ, 33, Anmerk 2; Steller, t.a.p. § 18 b. -

De varianten *Hriadi*, *Redi*, *Hredi* en *Reide* zijn nu duidelijk; eveneens

Riazvurd en *Reisvurd* naast *Raskwerd* (met *k* naar analogie van 't naburige *Uskwerd*, naar De Vries, *Gron. Plaatsn.* 195, oppert). Deze ziet, t.a.p. 304/5, *Laskwerd* samengesteld met **lask*, mnd. *lêsche*, mnl. *liesch*. Oudgron. *lêske* < **liesk* is bewaard in westerwolds *lijske*, gron. *laisk*. Kluge-Götze, *Etym. Wdb.* noemt de osa. plaatsnaam *Liusci*, een pendant van ofri. **liask*.

Al is dan volgens Steller juist in het Westerlauwers Fries *ia* dikwijls overgegaan naar *ie*, waardoor *ê* < *eu* er meer zal voorkomen dan *â* < *eu*, toch zijn er vermoedelijk enige sporen van ofri. *hriad* bewaard. Eén menen wij te hebben ontdekt in Sipma. *Oudfri. Oork.* I, 185, een stuk uit 1466. Men leest daarin nl.: "item by weste syda Werem heten *rad landis* dyken XI jerda ende 1¹/₂ foet . . .", en even verderop: "Item by westersyda Weerem heten *raedlandis* dycken XI jerda ende 1¹/₂ foet . . .". Dit We(e)rem is Wierum, in Westdongeradeel gelegen in een door aanslibbing en verlanding van waterlopen ontstaan gebied. Daar zal men *raedland*, rietland, in overvloed hebben gekend.

In dezelfde gemeente, aan de oevers van de Ee ten westen van Dokkum, in een terrein dat sterke overeenkomst heeft vertoond met dat bij Wierum, vindt men tot tweemaal toe het toponiem *Raard*. En in een dergelijke hoek van Friesland, doch bij de oude Middellzee, aan de *Moezel*, welks naam op drasland wijst en bijgevolg ook op rietbegroeiing, vindt men *Rauwerd*, de hoofdplaats van *Rauwerderhem*. Van beide namen weet Sipma in de *Encyclopedie van Friesland* slechts te vermelden: 'werd-naam', een niet heel bevredigende mededeling.

Nadere beschouwing der overgeleverde vormen, bv. in Sipma, *Oudfri. Oork.* en in de uitvoerige verhandeling van Buitenrust Hettema in deel III der *Nomina Geogr. Neerl.*, doet ontdekken dat de naam *Raard* en *Rauwerd* identiek moeten zijn. Van de Dongeradeelse toponiemen zijn weinig oude gegevens bekend, doch *Rauwerd* werd eertijds herhaaldelijk *Raerd* geschreven, juist zoals de Friese uitspraak nog is.

Alle toponiemen *Raerd*, *Raard* of *Rauwerd* geschreven, zullen teruggaan op ofri. **Hriadawürth* en over **Radewerth* zich hebben ontwikkeld tot de huidige vorm. Hoe deze tot stand is gekomen, blijve bewaard voor een artikeltje over al de Friese plaatsnamen op *-aard*. Hier is het voldoende te betogen dat de naam *Raerd*, in 'antieke' spelling *Rauwerd*, zo goed als zeker zal betekenen 'rietwierde'. *J. Naarding.*